

Toespraak bij het in ontvangst nemen van het boek 'Het verhaal van de Grondwet', Wim Voermans
Dinsdag 10 september 2019

Dank u wel.

Ik wil beginnen met een verhaal dat ik hoorde van Alex Alsemgeest.

Hij is vanmiddag ook aanwezig.

Alex heeft de leiding over de restauratie van de historische boekencollectie van de Tweede Kamer – een enorme exercitie.

Misschien hebben jullie er vorig jaar over gehoord; we ontdekten toen een eerste druk van *The Wealth of Nations* van Adam Smith.

Op dit moment staan er in de kast op Alex' kamer een paar honderd heel dunne boekjes – zo dun dat je allen de nietjes ziet waarmee de kaften bijeen worden gehouden.

Het zijn pamfletten en brochures; Alex en zijn collega's hebben er honderden verzameld uit vergeten hoeken en verlaten zolders van het Tweede Kamergebouw.

Ze zijn geschreven door politici en journalisten, maar ook door wetenschappers en vakbondsmensen.

Ze gaan over de grondwet, het kiesrecht, de Belgische opstand, de oorlog in Atjeh, pensioenen van ambtenaren, de wet op de kinderarbeid, de schoolstrijd, noem maar op.

Twitter *avant la lettre*, noemt Alex ze.

De restauratie gaat met een chirurgische precisie, en met veel liefde en aandacht.

Bij alle boeken die op dit moment worden gerestaureerd, zit ook de boekencollectie van het 19^e-eeuwse Kamerlid Farncombe Sanders.

Na zijn overlijden in 1896 liet hij al zijn boeken na aan de Tweede Kamer.

Farncombe Sanders was een actief Kamerlid, en staatskundig goed onderlegd.

Hij maakte deel uit van de

Staatscommissie-Heemskerk, die was opgericht om de de Grondwet van Thorbecke uit 1848 te herzien.

Zijn nalatenschap bevat publicaties over onder meer het Engels, Pruisisch en Zwitsers staatsrecht.

Het laat zien dat Nederlandse Kamerleden goed om zich heen keken, om te zien hoe de Grondwet in andere landen functioneerde.

In die boeken zitten ook krantenknipsels.

Zo vond Alex in het boek *The Swiss Confederation* – ik heb het boek hier bij me – een krantenartikel uit *The Times* van 1893.

U ziet het hier.

Het is een ingezonden brief van de Engelse schrijver en *bon vivant* Oscar Browning.

Hij schrijft: '*Sir*, zo'n referendum mag in Zwitserland dan aardig werken, in Groot-Brittannië moeten we nog maar eens goed nadenken over de consequenties voordat we het invoeren...'

Ik vind het een bijzonder verhaal.

Natuurlijk omdat het laat zien hoe belangrijk het is om zulk erfgoed goed te bewaren.

Maar ik haal het vooral aan, met oog op wat er op dit moment gebeurt in het Verenigd Koninkrijk.

Eén van de weinige landen zonder geschreven

Grondwet, een situatie waar de Britten stiekem trots op waren.

Geschreven grondwetten, zo luidde de stille overtuiging, zijn meer iets voor jonge naties.

Groot-Brittannië is het product van evolutie, niet van revolutie, schreef correspondent Patrick IJzerdoorn in *De Volkskrant*.

Maar, zeggen Britse staatsrechtgeleerden nu: een geschreven grondwet was heel nuttig geweest bij een besluit over het Brexit-referendum.

Zij zien de heersende chaos als een constitutioneel moment: zou er niet tóch een geschreven juridisch of staatkundig kader moeten komen?

Ik denk in ieder geval dat wij ónze Grondwet moeten koesteren.

En ik proef in uw boek dat u dat ook doet.

Aan het einde van uw boek maakt u de vergelijking met een stervende zwaan.

In uw woorden: "Door de uiterst rigide herzieningsprocedure is modernisering moeilijk, rechters mogen parlementaire wetten niet toetsen aan de Grondwet, er is geen constitutioneel hof dat de grondwettelijke normen 'bij de tijd' kan houden, en tenslotte kennen Nederlanders de bepalingen van hun grondwet amper."

Om precies te zijn: 84% van de Nederlanders zegt de inhoud van de Grondwet niet zo goed of helemaal niet te kennen.

Maar vrijwel op dezelfde pagina draait u dit beeld om. Want tegelijk vindt 94% van de Nederlanders de Grondwet 'tamelijk tot heel belangrijk'.

En als de onderzoekers even doorvragen, blijkt dat verreweg de meeste Nederlanders de belangrijkste principes van de Grondwet wel degelijk kunnen opnoemen: gelijkheid, het verbod op discriminatie, vrijheid van meningsuiting, vrijheid van godsdienst. Hoe belangrijk is het dan nog dat we de tekst letterlijk kennen?, vraagt u zich terecht af.

De Nederlandse Grondwet is volgens u een typisch voorbeeld van een Grondwet waar je weinig van merkt. Het is, en ik citeer weer, "een grondwettelijk stelsel dat een vanzelfsprekend decor vormt".

De Grondwet zit, om het even vrij te vertalen, in ons hoofd en in ons hart.

We hebben ook alle tijd gehad, ruim twee eeuwen, om deze Grondwet te internaliseren, zoals dat heet.

Na die van de Verenigde Staten is onze Grondwet de oudste nog in gebruik zijnde Grondwet ter wereld.

Sinds 1814 is onze Grondwet 25 keer herzien.

Dat is gemiddeld eens per acht jaar.

Best vaak voor een Grondwet die 'uiterst rigide' is als het gaat om hervormingen, lijkt mij.

Zo is onlangs nog de wijze van benoeming van de burgemeester uit de Grondwet gehaald.

Op dit moment zijn bij de Tweede en Eerste Kamer negen wijzigingsvoorstellen aanhangig.

Ze verkeren in verschillende stadia van behandeling.

Eén van die voorstellen gaat over de uitbreiding van de discriminatiegronden in artikel 1.

Naast 'godsdienst, politieke gezindheid, ras, geslacht of op welke grond dan ook', zouden ook seksuele gerichtheid en handicap genoemd moeten worden (vinden D66, GroenLinks en de PvdA).

Onlangs nog sprak in dagblad Trouw oud-Kamerlid Bas de Gaay Fortman, zelf betrokken bij de grondwetsherziening van 1983, zich uit tegen deze uitbreiding.

De tekst is duidelijk genoeg, zei hij.

Wat hij óók opmerkt: onze Grondwet begint als enige ter wereld met het woordje ALLEN.

Het is mooi dat wij dat in Nederland zo expliciet maken, maar impliciet is dat de essentie van alle grondwetten: ze gaan allemaal over een 'wij'.

Een groep mensen voelt zich verbonden met elkaar en zoekt een vorm voor grootschalige samenwerking.

Een grondwet regelt dat, met behulp van een moraliteitssysteem dat eraan ten grondslag ligt.

En met behulp van het recht.

Dat is ook wat u beschrijft in uw boek.

Grondwetten begrijpen, zeg jij, is de aard van mensen – van groepen mensen – begrijpen.

U bekijkt en beschrijft Grondwetten door de ogen van historici, economen, politicologen, sociologen, biologen en neurowetenschappers.

U heeft aandacht voor kleine en grote historische anekdotes, zonder angst om conclusies te trekken, en u schrijft op een manier die dichtbij de mensen staat.

In die breedheid ligt de kracht van uw boek.

Nederland is een mooi naslagwerk rijker.

Veel dank daarvoor.